

nullo autem modo ad merendum pro tota natura. *Impleto autem Dei decreto aperire valuit. Decretum dicitur Dei praeceptum, quod Adam transgressus est, quod Christus obediendo implevit. Vel decretum dicitur sententia mortis, quam in Adam tulit; et hoc etiam decretum Christus implevit quando mortem sustinuit. Chirographum au-*

DISTINCTIO XIX.

Hic, qualiter a diabolo et a peccato redemit nos per mortem, quaeritur.

Nunc igitur quaeramus, quomodo per mortem ipsius a diabolo et peccato et a poena redempti sumus. A diabolo igitur et a peccato per mortem Christi liberati sumus: quia, ut ait Apostolus (Rom. 5), in sanguine ipsius iustificati sumus, et in eo quod sumus iustificati, id est a peccato soluti, a diabolo sumus liberati, qui nos in vinculis peccatorum tenebat. Sed quomodo a peccatis per ejus mortem soluti sumus? Quia per ejus mortem, ut ait Apostolus (Rom. 5), commendatur in nobis caritas Dei; id est, apparet eximia vel commendabilis caritas Dei erga nos, in hoc quod filium suum tradidit in mortem pro nobis peccatoribus. Exhibita autem tantae erga nos dilectionis artha, et nos movemus accendimurque ad diligendum Deum, qui pro nobis tanta fecit, et per hoc iustificamur. Id est soluti a peccatis, iusti efficiuntur. Mors igitur Christi nos iustificat, dum per eam caritas excitatur in cordibus nostris. Dicuntur quoque et aliter per mortem Christi iustificari, quia per fidem mortis ejus a peccatis mundamur. Unde Apostolus (Rom. 5, 22): «Justitia Dei est pro fide Jesu Christi;» et idem (ibidem 25): «Quem propositus Deus propitiorem pro a fide in sanguine ipsius,» id est per fidem passionis ipsius; ut olim aspicientes in serpente aeneo in ligno erectum, a morsibus sanabantur serpentum (Num. 2). Si ergo recte fide intuitu in illum respicimus qui pro nobis pendit in ligno, a vinculis diaboli solvimur, id est a peccatis, et ita a diabolo liberamur ut nec post hanc vitam in nobis inventi quod puniat (1). Morte sua quippe, uno verissimo sacrificio, quidquid culpam erat, unde nos diaboli ad lucenda supplicia detinebat, Christus extinxit, ut in hac vita nos tentando non praevaleret. Licet enim nos tentet post mortem Christi quibus modis ante tentabat; non tamen vincere potest, sicut ante vincebat. Nam Petrus, qui ante Christi mortem voce ancellae territus negavit (Luc. 22), post mortem ante reges et praesides ductus non cessit. Quare? Quia fortior, id est Christus, veniens in domum fortis, id est in corda nostra, ubi diabolus habitabat, alligavit fortem, id est a seductione compescuit fidelium (Luc. 11), ut tentationem, quae ei adhuc permittitur, non sequatur seductio. Itaque in Christi sanguine, qui solvit quae non rapuit (Psal. 68), redempti sumus a peccato, et per hoc a diabolo. Nam, ut ait Augustinus (de Agone christi, cap. 2), in ipso vincuntur inimicae nobis invisibiles potestates, ubi vincuntur invisibiles cupiditates. (Et lib. 4 de Trinik., cap. 15): «Fuso enim sanguine sine culpa» omnium culpam chirographa deleta sunt, quibus debito res qui in eum credunt, a diabolo ante tenebantur. Unde (Matth. 26, 28): «Qui pro multis effundetur.» Per illum ergo redempti sumus in quo princeps mundi nihil invenit. Unde Augustinus (lib. 2 de baptismo parv., cap. 51), causam et modum nostrae redemptionis insinuans, ait: «Nihil invenit a diabolo in Christo, ut moreretur, sed pro voluntate Patris mori Christus voluit, non habens causam mortis de peccato; sed de obedientia, et iustitia mortem gustavit, per quam nos redemit a servitute diaboli.» (Et 2) lib. 15 de Trinik., cap. 45): «Incideramus enim in principem hujus saeculi, qui seduxit Adam, et servum fecit, coepitque nos

(1) Nicolai: Unde Augustinus de Trin., lib. 4, cap. 15: «Factum est ut vincula peccatorum nullorum per unicum unius mortem quam peccatum nullum praecesserat, solverentur, quam propterea Dominus pro nobis indebitam redere, ut nobis debita non noceret. Morte sua quippe uno verissimo sacrificio pro nobis oblato, quidquid culpam erat, unde nos diaboli ad lucenda supplicia detinebat, Christus extinxit etc.» Nempé ut in hac vita tentando etc. (2) Immo sermo de quinque panibus et duobus piscibus. (Ex edit. P. Nicolai).

tem dicitur memoria praevicationis Adae, sive reatus ipsius, quod Christus pro nobis satisfaciendo delevit.

Tantum enim fuit peccatum nostrum ut salvari non possemus, nisi unigenitus Dei Filius pro nobis mereretur. De hoc infra, dist. 20, quaere.

«quasi vernaculos possidere. Sed venit Redemptor, et victus est deceptor. Et quid fecit Redemptor captivatori nostro? Tetendit ei muscipalam, cruceam suam: posuit ibi, quasi escam, sanguinem suum. Ille autem sanguinem fudit non debitoris, per quod recessit a debitoribus: ille quippe ad hoc sanguinem fudit ut peccata nostra deleteret. Unde ergo nos diaboli tenebat, deletum est sanguine Redemptoris. Non enim tenebat nos nisi vinculis peccatorum nostrorum: istae erant catenae captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis passionis suae, intravit in domum ejus, scilicet nos, diripuit, quae ille impleverat amaritudine sua. Deus autem noster vasa ejus eripiens, et sua faciens, fudit amaritudinem, et implevit dulcedine, per mortem suam a peccatis redimens, et adoptionem gloriae filiorum largiens.»

Cur Deus homo mortuus.

Factus est igitur homo mortalis, ut moriendo diabolum vinceret. Nisi enim homo esset qui diabolum vinceret, non juste sed violenter homo ei tolli videretur, qui se illi posset subijci. Sed si cum homo vult, jure manifesto hominem perdidit: et ut homo vincat, necesse est ut Deus in eo sit, qui cum a peccatis immunitatem faciat. Si enim homo per se esset, vel Angelus in homine; facile peccaret, cum utramque naturam per se constet eccidisse. Ideo Dei Filius hominem passibilem sumpsit, in quo et mortem gustavit: quo caebim nobis aperuit, et a servitute diaboli, id est a peccato (servitus enim diaboli peccatum est) et a poena redemit. A qua poena? Temporalis et aeterna. Ab aeterna quidem, relaxando debitum; a temporali vero, penitus nos liberavit in futuro, a quando novissima mors inimica destructionem corporis; sed adhuc enim expectamus redemptionem corporis; id est, dum animam vero jam redempti sumus ex parte, non ex toto; a culpa, non a poena. Nec omnino a culpa: non enim ab eo sic redempti sumus, ut non sit, sed ut non dominetur (Rom. 6).

Quomodo poenam nostram portavit.

Peccata enim nostra, id est poenam peccatorum nostrorum, dicitur in corpore suo super lignum portasse: quia per ipsius poenam quam in cruce tulit, omnis poena temporalis, quae pro peccato conversis debetur, in baptismo penitus relaxatur, ut nulla a baptizato exigatur, et in poenitentia minoratur. Non enim sufficeret illa poena qua poenitentes ligat Ecclesia, nisi Christi poena cooperaretur, qui pro nobis solvit. Unde peccata iustorum, qui inveniunt ante adventum, in sustentatione Dei fuisse usque ad Christi mortem, dicit Apostolus (Rom. 5), ad ostensionem ejus iustitiae in hoc tempore. Ecce ex parte positum est, quomodo et quid Christus per mortem nobis meruit et impetravit.

Si solus Christus debeat dici redemptor, ut solus dicitur mediator.

Unde ipse vere dicitur mundi redemptor, Dei et hominum mediator. Sed mediator in Scriptura dicitur solus Filius; redemptor vero aliquando etiam Pater vel Spiritus sanctus: sed hoc propter usum potestatis, non propter exhibitionem humilitatis et obedientiae. Nam secundum potestatis similitudinem et obedientiae usum Filius proprie dicitur redemptor; quia et in se explevit per quae iustificati sumus, et ipsam iustificationem est operatus potentia Deitatis cum Patre et Spiritu sancto. Est igitur redemptor, inquantum est Deus, potestatis (1) usu, et inquantum homo, humilitatis effectu. Et saepius

(1) Nicolai pietatis.

Secundum quam naturam sit mediator.

Unde (1) mediator dicitur secundum humanitatem, non secundum Divinitatem. Non est enim mediator inter Deum et Deum, quia tantum unus est Deus; (2) sed inter Deum et hominem, quasi inter duo extrema; quia medius esse non potest nisi inter aliqua. Mediator est igitur inquantum homo; nam inquantum Deus non mediator, sed aequalis Patri est, hoc idem quod Pater, cum Patre unus Deus. Mediat ergo inter homines et Deum Trinitatem secundum hominis naturam in qua suscepti illa per quae reconciliamur Deo Trinitati; et secundum eandem habet aliqui similem Deo, et aliqui similem hominibus: quod mediatori congruebat, ne per omnia similibus hominibus, longe esset a Deo, aut per omnia Deo similibus, longe esset ab hominibus, et ita mediator non esset (5). Verus igitur mediator Christus inter mortales peccatores et immortalem justum apparuit: mortalis cum hominibus; justus cum Deo; per infirmitatem propinquans nobis, per justitiam Deo. Recte igitur mediator dicitur est, quia inter Deum immortalem et hominem mortalem est Deus et homo, reconcilians hominem Deo (4); intantum mediator, inquantum est unus cum Patre Deo. Si ergo Christus secundum vos, o haereticis, unam tantum habet naturam, unde medius erit? Et nisi ita sit mediator, ut Deus sit propter naturam Divinitatis, et homo propter humanitatis naturam; quomodo in eo humana reconciliatur divinis? Nam ipse veniens prius in se humana sociavit divinis per utriusque naturae conjunctionem in una persona. Deinde omnes fideles per omnia (3) reconciliavit Deo, dum sanati sunt ab impletate quicumque humilitatem Christi credendo dilexerunt, et diligendo imitati sunt.

Summatim intelligentiae praemissa perstringit.

Ecce hic aliquatenus insinuatur, quare Christus solus dicitur mediator Dei et hominum; et secundum quam naturam mediet, scilicet humanam; et cui mediet, scilicet Deo Trinitati. Trinitati enim nos reconciliavit per mortem, per quam etiam nos redemit a servitute diaboli. Nam, ut Petrus ait (Epist. 1 cap. 1, 18): «a non corruptibilibus auro vel argenteo redempti sumus, sed pretioso sanguine agni immaculati.»

(1) Nicolai: (ut Augustinus dicit in epist. ad Galatas).
(2) Nicolai: (mediator autem unus non est).
(3) Nicolai: (ut ait rursus Augustinus lib. 10 Confess., cap. 42. Et cap. 45).
(4) Idem: (ut lib. 1 de consensu Evang. cap. ult. idem iterum ait: et denique 10 Confess., ubi sup.).
(5) Nicolai forte melius per mortem.

dicitur redemptor secundum humanitatem: quia secundum eam et in ea suscepit et implevit illa sacramenta quae sunt causa redemptionis nostrae. Proprie igitur Filius dicitur redemptor.

De mediatore.

Qui solus dicitur mediator, non Pater vel Spiritus sanctus. De quo Apostolus (1 Timoth. 2, 5): «Unus mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus:» id est, per hominem, quasi in medio, arbiter est ad componendam pacem, id est ad reconciliandum homines Deo. Hic est arbiter quem Job desiderat dicens (1 cap. 9, 35): «Utinam esset nobis arbiter. (2)» Reconciliati enim sumus Deo, ut ait Apostolus (Rom. 5), per mortem Christi. Quod non sic intelligendum est, quasi nos ei sic reconciliaverit Christus ut inceperit amare quos oderat, sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici qui se oderant; sed jam nos diligenti Deo reconciliati sumus: non enim ex quo ei reconciliati sumus per sanguinem Filii, nos coepit diligere; sed ante mundum, priusquam nos aliquid essemus. Quomodo igitur diligenti nos Deo sumus reconciliati? Propter peccatum cum eo habebamus inimicitias, qui habebat erga nos caritatem, etiam cum inimicitias exercebamus adversus eum operando iniquitatem (3). Ita ergo inimici eramus Deo, sicut iustitiae sunt inimica peccata. Et ideo remissis peccatis tales inimicitiae finiuntur, et reconciliamur ipso (4), quos ipse justificat. Christus ergo mediator dicitur, eo quod medius inter Deum et homines, ipse reconciliavit Deo. Reconciliat autem dum offendicula hominum tollit ab oculis Dei, id est dum peccata delet, quibus Deus offendebatur, et nos inimici ejus eramus. Sed cum peccata delet non solum Deus Filius, sed Pater et Spiritus sanctus, quorum delictio est nostra ad Deum reconciliatio; quare solus Filius dicitur mediator? Nam de Patre legitur, quod reconciliavit sibi mundum. Ait enim Apostolus (2 Corinth. 5, 19): «Deus erat in Christo mundum sibi reconcilians.» Cum igitur reconciliat, quare non dicitur mediator? Quia nec medius est inter Deum et homines, nec in se habuit illa sacramenta quorum fide et imitatione justificamur, id est reconciliamur Deo. Reconciliavit nos igitur tota Trinitas virtutis usu, scilicet dum peccata delet sed Filius solus impletione obedientiae, in quo patratum secundum humanam naturam per quae credentes et imitantes justificamur.

(1) Al. deest dicens.
(2) Ita secundum versionem septuaginta.
(3) Nicolai: (ut ait rursus Augustinus: et lib. 17 de Trin., cap. 16).
(4) Nicolai addit: (vel Deo).

Divisio textus.

Postquam determinavit Magister de merito Christi secundum quod ordinatur ad bonum consequendum sibi et nobis, hic determinat de merito ipsius secundum quod ordinatur ad remotionem mali in nobis: ipse enim in se nec subjectus est culpae neque debitor est poenae. Dividitur autem in duas partes: in prima ostendit quomodo per passionem Christi liberamur a malis; in secunda de causa passionis Christi, dist. 20: *Si vero quaeritur*. Prima in duas: primo ostendit quomodo per meritum passionis Christi sumus liberati a malo; secundo determinat de his quae dicuntur de Christo ratione hujus liberationis, ibi: *Unde ipse vere dicitur mundi Redemptor*. Prima in duas: primo ostendit quomodo per passionem Christi liberati sumus a malo culpae, et a potestate instigantis ad culpam, scilicet daemonis; secundo ostendit quomodo per dictam passionem sumus liberati a malo poenae, ibi: *A poena redemit*. Circa primum duo facit: primo ponit intentum; secundo exequitur propositum, ibi: *Sed quomodo a pecca-*

lis per ejus mortem soluti sumus? Circa quod duo facit: primo prosequitur modum quo per Christi passionem et mortem liberati sumus a peccato; secundo quomodo (1) liberati sumus a potestate diaboli, ibi: *A diabolo liberamur*. Circa quod tria facit: primo ostendit quantum ad quid liberati sumus a potestate diaboli; secundo exponit modum liberationis, ibi: *Unde Augustinus causam et modum nostrae redemptionis insinuans ait*; tertio quod hoc fieri non poterat nisi per Deum et hominem, ibi: *Factus est igitur homo mortalis*.

Et a poena redemit. Hic ostendit quomodo sumus liberati a poena per Christi passionem; circa quod duo facit: primo ostendit a qua poena nos liberavit; secundo modum liberationis, ibi: *Peccata quoque nostra, id est poenam peccatorum nostrorum, dicitur in corpore suo super lignum portasse*.

Unde ipse vere mediator dicitur. Hic determinat de his quae dicuntur de Christo ratione dictae liberationis: et circa hoc duo facit: primo ostendit quare dicitur redemptor; secundo quare dicitur

(1) Nicolai modum quo.

mediator, ibi: *Qui solus dicitur mediator*. Circa quod tria facit: primo ostendit rationem quare dicitur mediator; secundo ostendit quod ipse solus est mediator, non Pater vel Spiritus sanctus, ibi: *Sed cum peccata delet non solus Filius, sed et Pater et Spiritus sanctus . . . quare solus Filius dicitur mediator?* tertio ostendit secundum quam naturam ipse sit mediator, ibi: *Unde et mediator dicitur secundum humanitatem*.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur quinque: 1.º utrum per passionem Christi simus liberati a peccato; 2.º utrum per ipsum simus liberati a potestate diaboli; 3.º utrum per ipsum simus liberati a poena; 4.º utrum ratione illius liberationis, Christus dicendus sit redemptor; 5.º utrum eadem ratione sit mediator.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrum per passionem Christi simus liberati a peccato. — (5 p., qu. 49, art. 1.)

Ad primum sic proceditur. 1. Videtur quod per passionem Christi non simus liberati a peccato. Christus enim non est passus secundum divinam naturam, sed secundum humanam. Sed peccata delere solus est Dei, ut patet Isai. 43, quia ipse solus est gratiam dare, per quam delentur peccata. Ergo per passionem Christi, peccata nostra deleri non poterunt.

2. Praeterea, corporale non potest agere in spirituale. Sed passio Christi fuit quoddam corporale. Ergo non potuit agere in animas nostras ad delenda peccata.

3. Praeterea, liberatio a peccato dicitur esse justificatio. Sed haec attribuitur resurrectioni: resurrexit enim propter justificationem nostram; Rom. 4. Ergo liberatio a peccato non debet attribui passioni, sed resurrectioni.

4. Praeterea, sicut passio Christi excitat in nobis caritatem, ita et alia beneficia Dei: quia ipse nobis temporalia et spiritualia bona tribuit. Similiter etiam sanctorum exempla nos ad caritatem excitant. Et tamen non dicitur quod per omnia beneficia Dei a peccato liberemur. Ergo neque debet dici quod per passionem liberemur a peccato quia nos ad caritatem excitat, ut dicit Magister.

5. Praeterea, sicut habemus fidem de passione, sic etiam habemus fidem de creatione mundi; et tamen non dicitur quod per bona creationis a peccato mundemur, quamvis fides corda purificet, ut dicitur Act. 13. Ergo videtur quod nec etiam ista ratione dicendum sit quod per passionem a peccatis liberati simus, ut dicit Magister.

Sed contra, Apoc. 1, 3: *Lavi nos a peccatis nostris in sanguine suo*. Sanguinem autem in passione fudit. Ergo per passionem a peccatis nos liberavit.

Praeterea, signum respondet signato. Sed ritus veteris legis fuit signum et figura Christi. Cum igitur in veteri lege non fuerit sine sanguinis effusione remissio, ut dicitur Hebr. 9, nec peccatorum remissio fit nisi per sanguinis Christi effusionem.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non omnia peccata per Christi mortem deleta sint. Nullus enim damnatur nisi pro peccato. Sed multi post Christi passionem damnantur. Ergo non quidquid culpae peccata humani generis deleta sunt.

2. Praeterea, quod semel deletum est, ulterius deleri non potest. Sed peccata praecedentium patrum deleta erant et quantum ad actualia per poenitentiam, et quantum ad originale per circumcisionem. Ergo per passionem Christi non omnia peccata humani generis deleta sunt.

3. Praeterea, peccatum non potest deleri antequam fiat, quia tunc nunquam fieret. Sed multa peccata facta sunt post Christi passionem. Ergo non omnia peccata deleta.

4. Praeterea, poenitentia et baptismus, et alia bona opera nobis inducuntur ad peccatorum remissionem. Hoc autem non esset, si omnia peccata per mortem Christi deleta essent. Ergo videtur quod non omnia deleta fuerunt.

5. Praeterea, eorum quae sunt aequalia, unum non destruit alterum. Sed quantum bonum fuit passio Christi ex parte patientis, tantum malum fuit occasio ipsius ex parte occidentium: quia occidebatur Deus, qui erat infinitum bonum. Ergo videtur quod illud peccatum per Christi mortem expiari non potuit.

Sed contra, Coloss. 2, 15: *Vivificavit nos cum illo, donans nobis omnia delicta*. Sed donare delicta est remittere peccata. Ergo per Christum omnia peccata sunt dimissa.

Praeterea, passio Christi, quantum in se est, aequaliter se habet ad omnia peccata delenda. Si ergo aliqua peccata non delet, nulla delet: quod est absurdum.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod delere (1) peccatum dicitur dupliciter. Uno modo formaliter, sicut albedo dicitur delere nigredinem per hoc, quod advenit in subiecto; et sic gratia est delere peccatum. Alio modo dicitur effective; et hoc contingit tripliciter, secundum tria genera causae efficientis. Dicitur enim causa efficiens, uno modo perficiens effectum, et hoc est principale agens inducens formam; et sic solus Deus peccatum delet, quia ipse solus gratiam infundit. Alio modo dicitur efficiens disponens materiam ad recipiendum formam; et sic dicitur peccatum delere ille, qui meretur peccati deletionem: quia ex merito efficitur aliquis dignus quasi materia disposita ad recipiendum gratiam, per quam peccata delentur. Hoc autem contingit dupliciter: vel sufficienter, vel insufficienter. Sufficienter quidem disposita est materia, quando fit necessitas ad formam; et similiter aliquis sufficienter per meritum disponitur ad aliquid, quando illud efficitur sibi debitum; et hoc est meritum condigni; et sic nullus homo neque sibi neque alteri potest mereri gratiam vel peccati deletionem. Non sibi, quia antequam gratiam habeat, non est in statu merendi, ut patet ex dictis: aliis non, quia actio unius non potest sufficienter transire in alterum, nisi in quantum habet aliquam communitatem cum illo, quae potest esse vel per communionem in natura, vel per conjunctionem affectus. Sed prima

(1) *Al.* dicere.

conjunctio est essentialis, secunda autem accidentalis. Purus autem homo non potest in naturam, quia, ut supra dictum est, dist. 18, qu. 2, art. 6, quaestione 1, est inferior quam natura; et ideo non potest actio ejus in alium hominem transire secundum quod conjungitur ei in natura, sed solum quantum ad conjunctionem affectus, quae est conjunctio accidentalis; et propter hoc non potest alteri sufficienter mereri, sed ex congruo. Solus autem Christus aliis potest sufficienter mereri: quia potest in naturam, in quantum Deus est, et caritas sua quodammodo est infinita, sicut et gratia, ut supra dictum est, dist. 15, qu. 1, art. 2, quaestione 2. In hoc autem pro tota natura meruit, in quo debitum naturae, scilicet mortis, quae pro peccato ei d. debatur, exsolvit ipse peccatum non habens; ut sic non pro se mortem solvere teneretur, sed pro natura solveret; unde satisfaciendo pro tota natura, sufficienter meruit peccatorum remissionem aliis qui peccata habebant. Tertio modo dicitur agens instrumentale; et hoc modo sacramenta delent peccata, quia sunt instrumenta divinae misericordiae salvantis.

Ad primum ergo dicendum, quod ea quae hominis erant, Christus supra hominem faciebat, secundum quod ejus actio habebat virtutem ex divino consortio, ut supra dictum est; et ideo quamvis passio ejus esset secundum quod homo, tamen per passionem peccata delet, sicut per contactum corporalem leprosum mundavit.

Ad secundum dicendum, quod quamvis passio esset in corpore, tamen erat in spiritu acceptare passionem; et ideo per passionem meruit nostrorum spirituum emundationem.

Ad tertium dicendum, quod Christus est unius naturae nobiscum; unde ejus actio in nos est aliquo modo univoca, id est similitudinem habens cum effectu. Quamvis autem in justificatione peccata delentur, tamen justificatio nominat illam mutationem de culpa in gratiam secundum terminum ad quem; peccati autem deletio secundum terminum a quo; et ideo attribuitur peccati deletio morti, quae vitam passibilem, vitae peccatrici similem in poena, a Christo ademit; justificatio autem resurrectioni, per quam nova vita in Christo inchoata est; et hoc est quod Apostolus dicit, Rom. 4, 25, *quod resurrexit propter justificationem nostram, et traditus est propter delicta nostra*.

Ad quartum dicendum, quod Christus, in quantum nobis influit per meritum, dicitur caput nostrum, ut supra, dist. 15, qu. 2, art. 1, dictum est. Ex capite autem non recipitur influxus in membris divisus, sed in membris conjunctis capiti, quantumque caput ex se sufficiens sit ad influendum. Unde quamvis meritum Christi sit sufficiens ad delendum peccata, tamen ad efficientiam deletionis requiruntur ea quae capiti conjungunt. Hujusmodi autem sunt fides et caritas. Et ideo Magister assignat fidem passionis, et caritatem quasi causas efficientiae deletionis culpa; causam tamen sufficientiae assignat in hoc quod dicit, quod mors Christi est verum sacrificium, per quod peccata delentur. Unde quamvis ex aliis divinis beneficiis et sanctorum exemplis caritas excitetur, non tamen conjungit merito sufficienti ad culpae deletionem in quantum ex eis excitatur, sed in quantum excitatur ex passione Christi.

Similiter dicendum ad quintum de fide.

S. Th. Opera omnia. V. 7.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod ad hoc quod aliquid in alterum effectum inducere possit, duo requiruntur: unum ex parte agentis, scilicet quod habeat virtutem sufficientem ad inducendum illum effectum; alterum ex parte recipientis, ut scilicet dispositum sit ad suscipiendum actionem. Christi autem qui (1) nobis meruit deletionem peccatorum, invenitur sufficientia ad delendum omnia peccata nostra ex duobus: scilicet ex actione, in qua meritum consistit, quae agit ut divina, eo quod est actio Dei et hominis, ut dictum est; et ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam; et iterum ex eo quod passio abstulit, scilicet animam Deo unitam, quae etiam habebat infinitum valorem ex hoc quod est Deo unita; et ex hoc est infinita efficacia in satisfaciendo. Ex parte autem nostra requiritur ut nos praeparemus ad meriti Christi effectum in nobis suscipiendum per fidem intellectus, et caritatem affectus, et per imitationem operis, quod quidem non contingit in omnibus; et ideo quo ad sufficientiam satisfactionis et meriti, omnia peccata per Christi passionem delenda sunt, non autem quantum ad efficientiam.

Ad primum ergo dicendum, quod in illis qui damnantur, est indispositio ad recipiendum effectum meriti Christi; unde ex hoc contingit quod eorum peccata non delentur, non ex insufficientia meriti passionis Christi.

Ad secundum dicendum, quod etiam in sanctis qui fuerunt ante incarnationem, habuit effectum passio Christi, in quantum fidem habebant passionis ipsius, per quam justificabantur. Quia autem passio nondum erat in rerum natura, sed in fide eorum, in quantum personali actione in Christum credebant: ideo illa justificatio qua per fidem passionis Christi justificabantur, non se extendebat nisi ad removendum personale impedimentum, non autem ad removendum impedimentum naturae; et propter hoc ipsi quidem a peccato mundabantur, sed paradisi janua non intrabant, quia nondum erat amotum impedimentum naturae.

Ad tertium dicendum, quod passio Christi quantum ad sufficientiam potest delere peccata etiam antequam fiant; sed efficientia deletionis non est nisi postquam aliquis a peccato commisso avertitur; sicut medicina sufficiens ad sanandum paratur interdum antequam aliquis infirmetur; sed non sanatur per ipsam actu, nisi postquam infirmus fuerit.

Ad quartum dicendum, quod baptismus, poenitentia, et alia sacramenta exiguntur ad deletionem peccatorum, sicut instrumentaliter agentia ad deletionem culpa; unde agunt in virtute passionis dominicae, et ipsam passionis virtutem in nos quodammodo transfundunt.

Ad quintum dicendum, quod quamvis ille qui occidebatur, esset Deus, non tamen cognoscebant occisores ipsum esse Deum: quia *si cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent*; 1 Corinth. 2, 8; unde eorum peccatum ex ignorantia minuitur, quamvis non ex toto excusetur. Et etiam quamvis habeant aequalitatem, eorum peccatum et meritum Christi, secundum quod, scilicet quantum ad objectum actus: quia vitam corporalem, quam Christus caritative dedit, illi nequiter extinxerunt: non tamen habent aequalitatem quantum ad modum: quia multo major fuit caritas ex parte Christi

(1) *Al.* in nobis.

animam ponentis, quam nequitia ex parte illorum qui illam animam nequiter extorsērunt: et iterum bonum est efficacius quam malum, quod non nisi virtute boni agit, ut dicit Dionysius (4 cap. de divinis Nominibus).

ARTICULUS II.

Utrum simus liberati a diabolo per passionem Christi.
(5 p., quaest. 49, art. 2.)

Ad secundum sic pro- editur. 1. Videtur quod per Christi passionem non simus liberati a diabolo. Libertas enim hominis in hoc consistit quod cogi non potest. Sed sicut nunc liberum arbitrium cogi non potest a diabolo, ita nec ante Christi passionem. Ergo passio Christi non liberavit nos a potestate daemonis.

2. Praeterea, diabolus non habuit potestatem in res ipsius Job, neque in carnem ejus, nisi cum accepit eam a Deo. Sed modo etiam accepta potestate a Deo, potest homines affligere in rebus et in personis. Ergo in nullo sumus modo magis liberi ab ejus potestate quam ante.

5. Praeterea, ante passionem Christi, daemon aliter non nocerat hominibus, nisi tenendo quantum ad animam, et vexando quantum ad corpora. Sed hoc etiam quotidie facit. Ergo in nullo ejus virtus est diminuta.

4. Praeterea, illi proprie sub diaboli servitute detinentur qui ipsi servitute laetiae impendunt. Sed adhuc hodie sunt idolatrae multi. Ergo humanum genus non est liberatum a servitute diaboli.

3. Praeterea, Apostolus dicit, 2 Tim. 5, 1, quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa, et erunt homines seipsos amantes; et etiam tempore Antichristi magis praevalabit quam nunquam fecerit. Ergo videtur quod per passionem Christi non sit virtus daemonis extinta.

Sed contra, Joan. 12, 51, instante passione dixit Dominus: *Princeps mundi hujus ejcietur foras*. Ergo per passionem Christi principatus sui dominium amisit.

Praeterea, victoris est adversarium a potestate domini ejcere. Sed Christus per passionem victor fuit: Apoc. 3, 5: *Vicit leo de tribu Juda*. Ergo potestatem daemonibus abstulit.

Praeterea, diabolus per peccatum homini dominatur. Sed Christus per passionem homines a peccato liberavit. Ergo et a potestate daemonis.

Solutio. Respondeo dicendum, quod potestas daemonis in duobus consistit, scilicet in impugnatione, et detinendo devictos. Ex eo autem quod quis impugnatur, nondum servus factus est, sed ex eo quod victus est, ut patet 2 Petr., 2, 19. Devicerat autem diabolus totum humanum genus in primis parentibus, et eis dominabatur, dum eos ad hoc secundum suum votum deduxerat ut nullus paradisi janam introiret: devicit etiam unumquemque singulariter, dum eum ad peccatum inclinavit, quia qui facit peccatum, servus est peccati: Joan. 8, 34. Potestatem igitur diaboli quia victos detinet, Christus per passionem ex toto amovit quantum ad sufficientiam, licet non quantum ad efficientiam nisi in illis qui vim passionis suscipiunt per fidem, caritatem, et sacramenta: et per hoc dicitur dominium diaboli evacuasse. Sed potestatem quia impugnat, non ex toto evacuavit, sed debilitavit, dum

ipsum hostem vicit, et hominibus auxilia multa ad resistendum tribuit, sicut sacramenta, gratiam abundantiore, et alia hujusmodi.

Ad primum igitur dicendum, quod quamvis ante passionem Christi non posset cogere liberum arbitrium, sicut nec modo, tamen poterat magis inclinare, in quantum homo erat debilius ad resistendum.

Ad secundum dicendum, quod hoc quod homines in rebus et personis affligit, vel est ex merito culpae ipsorum, vel ad probationem justorum, et exercitium patientiae ipsorum; et non est ex insufficientia passionis Christi.

Ad tertium dicendum, quod quamvis modo tentet sicut et ante, non tamen ita de facili superat, in quantum homo plura remedia habet.

Ad quartum dicendum, quod hoc quod idolatrae adhuc manent sub servitute daemonis, contingit ex hoc quod auxilia quae sunt ex passione Christi, accipere negligunt.

Ad quintum dicendum, quod multitudo malorum qui erunt in ultimis temporibus, non erit ex hoc quod virtus passionis Christi deficiat, sed quia armaturam Dei qua armati sunt per passionem Christi abjicient, vel contemnent: quia *refrigescet caritas multorum*; Matth. 24, 12; et ideo non est mirum, si devineantur.

ARTICULUS III.

Utrum per passionem Christi a poena aeterna liberati sumus. — (5 p., quaest. 49, art. 5.)

Ad tertium sic proceditur. 1. Videtur quod per passionem Christi non sumus liberati a poena aeterna. Poena enim aeterna est poena inferni. Sed in inferno nulla est redemptio. Igitur a poena aeterna (1) Christi passio non liberat.

2. Praeterea, si Christus non fuisset passus, nullus in infernum ivisset, nisi peccasset mortaliter. Sed nunc etiam Christo passo, solum mortaliter peccantes in infernum vadunt. Ergo Christi passio non liberavit nos a poena aeterna.

3. Praeterea, poena quae finire potest, aeterna non fuit. Sed poena a qua Christus homines liberavit, finita est. Ergo a poena aeterna non liberavit.

Sed contra, peccatum est causa mortis aeternae. Sed Christus liberavit a peccato. Ergo et a poena aeterna.

Praeterea, Zach. 9, 11: *Tu autem in sanguine testamenti eduxisti vinclos de lacu in quo non est aqua*.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod non liberavit nos a poena temporali. Quia adhuc pro peccatis poena temporalis injungitur poenitentibus. Ergo ab ea per Christum non sumus liberati.

2. Praeterea, 1 Petr., 2, 21: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus*. Hoc autem non est nisi patiendum. Ergo Christus per suam passionem nos obligavit ad patiendum poenam temporalem, magis quam ab ea liberavit.

3. Praeterea, per resurrectionem mortuorum

(1) *Al. deest aeterna.*

liberamus ab omni poena temporali. Sed etiam si Christus non fuisset passus, mortui resurgerent: quia resurrectio mortuorum est articulus fidei. Ergo passio Christi non liberat nos a poena temporali.

4. Praeterea, posita causa sufficienti ponitur effectus. Sed adhuc in illis qui vim passionis Christi omnibus modis in se excipiunt, manet poena temporalis. Ergo passio Christi non liberat a poena temporali.

Sed contra, per claves Ecclesiae remittitur poena temporalis. Sed claves Ecclesiae virtutem habent a passione Christi. Ergo per passionem Christi tollitur poena temporalis.

Praeterea, Deus non punit bis in idipsum: Naum. 1. Sed Deus posuit in Christo iniquitates omnium nostrum, dum ipse dolores nostros portavit; Isai. 53. Ergo nos a poena temporali per suam passionem liberavit.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod poena aeterna dicitur per oppositum ad vitam aeternam; unde poena per quam vita aeterna privatur, dicitur poena aeterna. Homo autem vitam aeternam amittere potest dupliciter: scilicet per peccatum naturae, scilicet originale, cuius poena est carentia visionis divinae, et per peccatum personale actuale, scilicet mortale. Poenam igitur aeternam, secundum quod ex originali consequitur, omnes incurrerunt: sed quidam secundum reatum tantum, sicut qui adhuc vivebant in carne: quidam autem secundum experientiam illius poenae, sicut qui jam mortui erant. Similiter etiam poenam aeternam quae debetur peccato actuali, non omnes incurrerunt; sed quidam, vel quantum ad reatum tantum, sicut existentes in mortali, vel quantum ad experientiam, sicut damnati. Christus igitur per passionem suam a poena aeterna quae debetur originali, quod omnes contrahunt, dupliciter absolvit: scilicet auferendo reatum quantum ad illos qui particeps effieciunt redemptionis ejus, et adhuc vivebant; et auferendo poenam quantum ad illos qui mortui erant: ab omnibus quidem quantum ad sufficientiam; sed quantum ad efficientiam ab illis in quibus nullum inveniebatur. Sed a poena debita mortali actuali dupliciter absolvit: uno modo, praebendo auxilium, ne aliquis reatum illum incurreret; alio modo, praebendo etiam medicamenta quibus reatus posset auferri ab illis qui in se vim passionis ejus receperunt. Sed quod a poena illa jam actualiter suscepta aliquis liberetur esse non potest: quia non est in statu victoris, ut gratiam et caritatem suscipere possit, per quam vis passionis Christi in homines transfunditur.

Ad primum ergo dicendum, quod poena aeterna non solum dicitur poena inferni, in qua sunt damnati, a qua non potest esse redemptio (quia illi nec gratiam habent nec gratiae capaces sunt, ut possit eis continuari passio Christi), sed dicitur poena aeterna etiam limbi, in quo erant sancti patres, a qua poterat esse redemptio propter gratiam et caritatem quae in illis sanctis erat per quam eis Christi passio continuabatur.

Ad secundum dicendum, quod quamvis illi qui peccant mortaliter post passionem Christi, in infernum vadunt, tamen passio Christi poterat eos praeservare a peccato, et etiam sanare vulnus peccati in ipsis; et ideo quantum in se est, a poena infernali liberat.

Ad tertium dicendum, quod poena inferni di-

citur aeterna, tum quia in eo qui punitur, non est virtus ad liberandum se a poena illa: tum quia non est dispositio, ut virtus liberans in eo effectum habere possit; et ideo (1) nullo modo terminari potest. Sed poena limbi erat aeterna in quantum deficiebat in punito virtus ad liberandum; unde in aeternum durasset, nisi liberatio affuisset: quamvis esset dispositio ad recipiendum effectum liberantis, et ideo (2) terminari poterat. Sed poena purgatorii neutro modo est aeterna: quia per virtutem gratiae, quam ille qui punitur, habet, poena illa purgat, et terminatur purificatione completa.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod poena temporalis dicitur per quam privatur aliquod bonum temporale: quia bonum temporale non est natum manere simplex. Haec autem temporalis poena in homine est duplex. Quaedam quae universaliter invenitur in tota humana natura, sicut necessitas moriendi, passibilitas, inobedientia carnis ad spiritum, et hujusmodi: et haec quidem poena naturae humanae debetur ex originali peccato: nihilominus hujusmodi (5) ex principiis naturae consequuntur gratia innocentiae destituta. Haec igitur poenas per suam passionis poenam Christus ab omnibus sufficienter exclusit, quamvis non efficaciter ab omnibus, scilicet illis qui ejus passionis particeps non sunt; nec tamen ita quod statim post passionem ab omnibus auferantur, vel ita quod auferantur ab illis qui sacramenta passionis ejus percipiunt, statim post perceptionem sacramenti: sed in fine mundi ab omnibus sanctis simul auferentur: quia istae poenae debentur naturae, in qua omnes sunt unum; unde tunc non solum hominum, sed totius mundi natura reparabitur per resurrectionem: quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriae filiorum Dei: Rom. 8, 21. Aliae autem poenae sunt quae aliquibus hominibus specialiter infliguntur; et haec poenae dupliciter ad eos comparantur. Uno modo ut vindictae culpam, secundum quod culpa facit debitum hujus poenae: et hoc modo Christus omnes istas poenas sua morte quantum ad sufficientiam abstulit, removendo causam. Sed ad hoc quod aliquis his poenis quantum ad efficaciam liberetur, exigitur quod passionis Christi particeps fiat; quod quidem contingit dupliciter. Primo quidem per sacramentum passionis, scilicet baptismum, in quo consequimur Christo in mortem, ut dicitur Rom. 6, in quo divina virtus quae inefficaciam nescit, operatur salutem; et ideo omnis talis poena in baptismo tollitur. Secundo aliquis fit particeps Christi per realem conformitatem ad ipsum, scilicet in quantum Christo patiente patimur, quod quidem fit per poenitentiam. Et quia haec conformatio fit per nostram operationem, ideo contingit quod est imperfecta, et perfecta. Et quando quidem est perfecta conformatio secundum proportionem ad reatum culpae, tunc poena totaliter tollitur, sive hoc sit in contritione tantum, sive etiam sit in aliis partibus poenitentiae. Quando autem non est perfecta conformatio, tunc adhuc manet obligatio ad aliquam poenam vel hic vel in purgatorio. Non tamen oportet quod sit conformatio ad passionem Christi secundum ex-

(1) *Al. quod ideo.*

(2) *Al. et in Deo.*

(5) *Al. hujus.*

perientiam tantae poenae ad quantum aliquis obligatur ex culpa: quia passio capitis in membra redundat; et tanto plus, quanto est ei aliquis per caritatem magis conjunctus; unde ex vi passionis Christi diminitur quantitas debitae poenae; et secundum hoc dicitur has poenas auferre, in quantum eas diminuit. Alio modo dietae poenae comparantur ad eos quibus infliguntur, ut medicinae: quia poenae sunt quaedam medicinae, ut dicitur 2. Ethic. (cap. 5.), vel sibi, in quantum scilicet praeservant a culpa, seu ad virtutem promovent; vel aliis, in quantum scilicet est aliis exemplum, ut unus pro aliis aequaliter satisfaciatur: et hoc modo per passionem Christi poena temporalis non est neque totaliter ablata, neque diminuta, sed magis augmentata caritate crescente, quantum ad praesentem statum, in quo et peccare possumus, et proficere nobis et aliis; sed in futuro, quando erit terminus viae, omnino poena tollitur per virtutem passionis Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod poena temporalis injungitur vel ut satisfactoria; et hoc sive ut aliquis passioni Christi per imitationem (1) conformetur, unde ubi est conformitas per sacramentum baptismi, non injungitur aliqua poena satisfactoria: vel etiam injungitur ut medicina praeservans vel promoventis, et non tamquam debita.

Et per hoc patet etiam solutio ad secundum.

Ad tertium dicendum, quod si ut causalitas justificationis attribuitur resurrectioni quantum ad terminum ad quem, passioni autem quantum ad terminum a quo; ita glorificationis causalitas attribuitur resurrectioni quantum ad gloriam quae dabitur, sed passioni quantum ad poenales quae tolluntur.

Ad quartum dicendum, quod in causis quae agunt ex ordinatione sapientiae, non est necessarium quod posita causa statim ponatur effectus; sed tunc effectus ponitur, quando sapientiae ordo requiritur; et taliter agit passio Christi.

ARTICULUS IV.

Utrum Christus debeat dici redemptor ratione praedictae liberationis. — (5 p., qu. 48, art. 4 et 8.)

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod ratione praedictae liberationis Christus non debeat dici redemptor. Redemptio enim emptionem significat iteratam. Sed Christus nos nunquam alias emerit. Ergo nec redimere dicendus est ex hoc quod nos liberavit.

2. Praeterea, nullus quod suum est emit, nisi forte solvendo pretium ei qui injuste detinebat. Sed diabolus injuste nos detinebat; ei autem Christi proprii sanguinis pretium non solvit. Ergo nullo modo nos redemit.

3. Praeterea, ab eo qui aliquid usurpavit, non oportet quod suum est emere, sed violenter auferre, si facultas adsit. Sed Christus nos liberandi de potestate diaboli facultas non defuit. Ergo non liberavit nos per modum emptionis.

Sed contra, Apocal. 4, 9, dicitur (2) de Christo:

(1) *Al.* per mutationem.
(2) *Al.* dicitur de Christo postponatur cuetor-tali.

Redemisti nos Deo in sanguine tuo. Ergo ipse est redemptor.

Praeterea, ubicumque est aliqua commutatio, ibi videtur emptio. Sed in passione Christi fuit quaedam commutatio: quia accepit mortem, et largitus est vitam. Ergo fuit ibi emptio.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod non solus Filius sit dicendus redemptor. Eius enim est redimere cujus est pretium dare. Sed Deus Pater dedit nobis Filium in pretium redemptionis: Galat. 4, 4: *Misit Deus Filium suum. . . factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret.* Ergo Deus Pater redemit.

2. Praeterea, ejus est redimere ab hoste cujus est hostem vincere. Sed Christus per potentiam quam habet simul cum Patre, hostem, qui nos detinebat vicit. Ergo Pater nos redemit.

3. Praeterea, omne nomen significans effectum in creatura, est commune toti Trinitati. Sed *redemptor* est hujusmodi (1). Ergo etc.

Sed contra, redempti sumus per passionem Christi: 1. Petr. 1, 18: *Redempti estis pretioso sanguine Agni.* Sed solus Filius passus est. Ergo solus Filius nos redemit.

Praeterea, ad hoc incarnatus est, ut nos redimeret. Solus autem Filius incarnatus est. Ergo ipse est redemptor.

Solutio. 1. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod per peccatum primi parentis totum humanum genus alienatum erat a Deo, ut dicitur Ephes. 2, non quidem a potestate Dei, sed a visione faciei Dei, ad quam filii et domestici admittuntur; et iterum in potestatem diaboli usurpantis deveneramus, cui consentiendo homo se subdiderat, quantum in ipso erat, quamvis de jure non posset: quia suus non erat, sed alterius. Et ideo per suam passionem Christus duo fecit: liberavit enim nos a potestate hostis, vincendo ipsum per contraria eorum quibus hominem vicerat, scilicet humilitatem, obedientiam, et austeritatem poenae, quae delectationi ebi veliti opponitur: et iterum, satisfaciendo pro culpa, Deo conjunxit, et domesticos Dei et filios fecit. Unde ista liberatio duas rationes habuit emptionis: in quantum enim a potestate diaboli eripuit, dicitur nos redemisse, sicut Rex regnum occupatum ab adversario, per laborem certaminis redimit (2); in quantum vero Deum nobis placavit, dicitur nos redemisse, sicut pretium solvens suae satisfactionis pro nobis, ut a poena et a peccato liberemur.

Ad primum ergo dicendum, quod iteratio importata per praepositionem, non refertur ad actum emptionis, quasi alias empti fuerimus; sed ad terminus actus, quia alias sui fueramus in statu innocentiae. Emere enim est aliquid suum facere. Vel dicendum, quod dicitur redemptio habito respectu ad illam venditionem qua nos diabolo per consensum peccati vendideramus; a qua venditione hae emptio secunda est.

Ad secundum dicendum, quod pretium sanguinis sui non diabolo, sed Deo obtulit, ut pro nobis satisficeret. A diabolo autem nos per veteriam suae passionis eripuit, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis diabolus

(1) *Al.* hujus.
(2) *Al.* deest redimit.

non injuste usurpaverit, nos tamen in ejus potestatem devenimus ex quo ab eo victi sumus: et ideo oportuit etiam ut ipse vinceret per contraria eorum quibus vicit: non enim violenter vicit, sed ad peccatum fraudulenter inducens.

Solutio. 2. Ad secundam quaestionem dicendum, quod effectus redemptionis potest attribui causae proximae, et causae remotae. Si attribuaturs causae proximae, sic Christus nos redimit per ea quae in humana natura fecit et sustinuit; quibus et Patri satisfecit pro omnibus hominibus, et hostem vicit, ejus tentationibus resistendo. Si autem referatur ad causam primam et remotam, sic attribuitur toti Trinitati, in quantum tota Trinitas accepit nostram redemptionem, et Filium dedit nobis redemptorem, in quantum per virtutem Divinitatis habuit passio efficaciam ad satisfaciendum pro toto genere humano. Sed quia ille proprie dicitur emere qui emptionis pretium solvit, magis quam ille qui emptorem mittit; ideo proprie loquendo dicitur Christus tantum redemptor; quamvis etiam tota Trinitas possit dici redemptor.

Et per hoc patet solutio ad utramque partem.

ARTICULUS V.

Utrum Christus reconciliaverit nos Deo.

(5 p., quaest. 26, art. 1.)

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod Christus non reconciliaverit nos Deo: quod mediatoris est officium. Nullus enim reconciliatur diligenti, sed odienti. Sed Deus Pater nos diligebat: quia ipse diligit omnia quae sunt, et nihil odit eorum quae fecit: Sapient. 11. Ergo Christus nos ei non reconciliavit.

2. Praeterea, Joan. 5, 16: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret.* Ergo magis amor Patris est causa passionis quam e converso: et ita videtur quod per mortem Christi non sinus Deo reconciliati.

3. Praeterea, Matth. 22, dicitur, quod homo rex, cujus filium cultores vineae occiderant, veniens perdidit homicidas illos: et per illum hominem significatur Deus Pater, cujus filius occisus est (1). Ergo per mortem Christi sunt inimicitiae magis auctae quam ablatae.

Sed contra, Rom. 5, 10: *Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.*

Praeterea, per satisfactionem Deo reconciliamur. Sed Christus per passionem suam pro nobis satisfecit. Ergo nos Deo reconciliavit.

QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod ipse non sit mediator secundum humanam naturam. Non enim est idem extremum et medium. Sed humana natura est extremum istius reconciliationis quae fit hominis ad Deum. Secundum ergo quod homo, Christus non est mediator.

2. Praeterea, medium compositum est ex extremis. Sed compositum ex humana natura et divina non est in Christo nisi persona. Ergo non

(1) *Addit Nicolai* (ut Hieronymus in Matth. 21, Chrysost. hom. 69 in Matth. et homil. 47 operis imperfecti, et Hilarius can. 22, interpretatur).

ratione humanae naturae, sed ratione compositae personae est mediator.

3. Praeterea, secundum hoc est mediator secundum quod nos Deo conjunxit. Sed non potuisset nos Deo conjungere, nisi in quantum est Deus. Ergo secundum quod Deus, est mediator.

Sed contra, mediator non est unum cum his inter quos mediat. Sed Christus, secundum quod Deus, est unum cum Patre, Joan. 11. Ergo secundum quod Deus, non est mediator.

Praeterea, secundum hoc est mediator secundum quod est redemptor. Sed redemit nos secundum humanam naturam. Ergo et secundum ipsam est mediator.

QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod non soli Christo convenit esse mediatorem. Ille enim est mediator qui inter nos et Deum pacem facit. Ille autem est Spiritus sanctus, qui est amor, quo Deus nos diligit, et in quo nos Deum diligimus, quantum ad caritatis donum, in quo ipse nobis datur. Ergo videtur quod Spiritus sanctus debeat dici mediator.

2. Praeterea, medium est quod convenit eum extremis. Sed daemones conveniunt cum Deo in hoc quod sunt immortales, nobiscum autem in hoc quod sunt miseri. Ergo daemones sunt mediatores, non solum Christus.

3. Praeterea, Angeli beati conveniunt etiam nobiscum, et cum Deo: cum Deo quidem, in quantum sunt immortales et beati; nobiscum vero, in quantum sunt creaturae. Ergo et ipsi sunt mediatores.

4. Praeterea, Dionysius probat (in 4 cap. cael. Hierar.), quod divinae illuminationes non deferuntur ad nos nisi mediantibus Angelis. Ergo ipsi sunt mediatores.

5. Praeterea, sacerdos est medium inter Deum et populum; et similiter alii sancti; in quantum pro peccatoribus intercedunt. Ergo non solum Christus est mediator.

Sed contra, officium mediatoris est reconciliare discordes. Sed solus Christus solvit inimicitias quae erant inter nos et Deum; Coloss. 1. Ergo ipse solus est mediator.

Praeterea, ex hoc dicitur mediator, quia pro nobis satisfecit. Sed solus Christus pro humana natura satisfecit. Ergo ipse solus est mediator.

Solutio. 1. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod dilectio Dei ad nos secundum effectum indicatur. Cum enim ipse, quantum in se est, ad omnes aequaliter se habeat, secundum hoc aliquos dicitur diligere secundum quod eos suae bonitatis participes facit. Ultima autem et completissima participatio suae bonitatis consistit in visione essentiae ipsius, secundum quam ei convivimus socialiter, quasi amici, cum in ea suavitate beatitudo consistat. Unde illos dicitur simpliciter diligere quos admittit ad dictam visionem vel secundum rem, vel secundum causam, sicut patet in illis quibus dedit Spiritum sanctum quasi pignus illius visionis. Ab haec igitur participatio divinae bonitatis, scilicet a visione essentiae ipsius, homo per peccatum amotus erat; et secundum hoc homo dicebatur privatus Dei dilectione. Et ideo in quantum Christus per passionem suam satisfecit pro nobis, ad visionem Dei homines admitti impetravit, secundum hoc dicitur nos Deo reconciliasse.

Ad primum ergo dicendum, quod omnes creaturas diligit quantum ad aliquem modum, quo communicat eis bonitatem suam; sed illas dicitur simpliciter diligere quibus seipsum videndum communicat. Joan. 14, 21: *Ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum.*

Ad secundum dicendum, quod sicut Deus dicitur diligere creaturas quando jam sunt, in quantum eis actu suam bonitatem communicat, quas antequam essent, dilexit secundum propositum communicandi eis suam bonitatem; ita etiam dicitur Deus homines dilexisse secundum propositum communicandi vel concedendi hominibus suam visionem, ex qua dilectione Filium dedit. Sed per mortem Filii dilexit eos quasi actualiter ad visionem sui admittens, remoto impedimento quod eos a visione Dei impediabat.

Ad tertium dicendum, quod ex parte illorum qui occiderunt Christum, non fuit aliquid quod misericordiam provocaret, sed magis iram; sed ex parte Christi qui pro nobis mortem sustinuit, fuit immensa caritas, quae fecit passionem ex parte patientiae Deo acceptam: et sic per ipsam sumus reconciliati.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod in medio est duo considerare, scilicet rationem quare dicitur medium, et actum medii. Dicitur autem aliquid medium ex hoc quod est inter extrema. Actus autem medii est extrema conjungere. Mediator igitur dicitur aliquis ex hoc quod actum medii exercet conjungendo disjunctos. Non potest autem actum medii exercere nisi aliquo modo natura medii in ipso inveniatur, ut scilicet sit inter extrema. Esse autem inter extrema convenit quantum ad duo; scilicet quantum ad hoc quod medium participat utrumque extremorum; et secundum ordinem, in quantum est sub primo, et supra ultimum: et hoc exigitur ad rationem medii proprie dicti: quia medium dicitur secundum respectum ad primum et ultimum, quae ordinem dicunt. Christo autem secundum humanam naturam haec tria conveniunt. Ipse enim secundum humanam naturam pro hominibus satisfaciens, homines Deo conjunxit: ipse etiam ab utroque extremorum aliquid participat, in quantum homo; a Deo quidem beatitudinem, ab hominibus autem infirmitatem: ipse etiam in quantum homo, supra homines fuit per plenitudinem gratiarum, et unionem; et infra Deum propter naturam creatam assumptam. Et ideo, proprie loquendo, ratione humanae naturae est mediator. Ratione autem compositae personae potest etiam dici mediator quantum ad duas dictarum conditionum, scilicet in quantum conjunxit homines Deo, et in quantum utrumque extremorum communicat in natura plenarie, non participative; sed tertia conditio deficit, quia secundum personam non fuit minor Patre. Sed quantum ad divinam naturam nullo modo competit sibi ratio mediatoris: quia secundum divinam naturam, neque est inter extrema participative, neque secundum ordinem, neque iterum conjungit ut causa proxima, sed ut causa prima, ut dictum est.

Ad primum ergo dicendum, quod humana natura prout est in Christo, non est extremum, quia ipsa non eget reconciliatione, cum in ipsa peccatum non sit.

Ad secundum patet solutio per id quod dictum est.

Ad tertium dicendum, quod quamvis nos Deo conjungere non potuisset nisi Deus fuisset, quia humana natura ex divina sibi conjuncta in persona majorem efficaciam habebat, tamen satisfactionem, qua Deo reconciliati et conjuncti sumus, non exhibuit nisi per humanam naturam; et ideo secundum ipsam est proxima causa conjunctionis.

Solutio III. Ad secundam quaestionem dicendum, quod quantum ad hanc reconciliationem qua humana natura reconciliata est Deo, solus Christus est mediator: quia in ipso solo est reperire condiciones mediatoris praedictas.

Ad primum ergo dicendum, quod Spiritus sanctus quamvis conjungat sicut causa prima, non tamen est medium inter extrema, nec conjungens proximum: et ideo non est, proprie loquendo, mediator.

Ad secundum dicendum, quod daemones communicant cum Deo in immortalitate, nobiscum autem in miseriis; unde ad hoc se medios interponunt ut nos ad immortalitatem et aeternam miseriam adducant; et hoc faciunt, a Deo nos sejungendo, et non conjungendo. Et quia recedendo ab uno primo invenitur multitudo; ideo ipsi non sunt unus, sed plures medii; non mediatores, sed separatores. Christus autem cum Deo habuit communem beatitudinem, nobiscum autem mortalitatem; et ideo ad beatitudinem nos ducit aeternam, mortalitatem quam habuit ad tempus consumpta; et hoc est quod dicit Augustinus 9 de civ. Dei.

Ad tertium dicendum, quod Angeli sunt beati et immortales: unde non conveniunt nobiscum in hoc quod a nobis amovendum est per actum mediatoris; non enim ad hoc datur mediator, ut faciat nos non esse creaturas. Et ideo quamvis conveniant nobiscum in hoc quod sunt creaturae, non tamen competit eis ratio mediatoris.

Ad quartum dicendum, quod illud quod Angeli nobis a Deo deferunt, quasi medii inter nos et Deum, non est hoc per quod Deo conjungimur: quia gratia non est nobis ab Angelis, nec satisfactio; sed illa transfusio conjunctionem praesupponit vel eam praeparat; et ideo ipsi non sunt mediatores, sed eorum officium sequitur vel disponit ad officium mediatoris; et ideo ipsi sunt ministri mediatoris.

Ad quintum dicendum, quod aliquis sanctorum non potest esse mediator, conjungens totam humanam naturam Deo, quamvis unam specialem personam Deo possit conjungere, non quidem merendo ei gratiam ex condigno, sicut Christus fecit, sed ex congruo tantum inducendo ad bonum.

Expositio textus.

Morte quippe sua uno verissimo sacrificio quidquid culpae erat . . . Christus extinxit. Hic est tertius modus quo per passionem a peccatis liberamur: duo enim prius positi pertinent ad efficientiam justificationis ex parte nostra: hi autem pertinent ad sufficientiam ex parte sua: quia sua satisfactio fuit sicut quoddam sacrificium ad delendum omnia peccata, quantum in se est, sufficiens.

Culparum chyrographa. Chyrographum dicitur a *chyros*, quod est manus et *graphos*, quod est scriptura; quasi manualis scriptura, quae memo-

riam debitorem facit, et obligationem ad solvendum. Dicuntur autem chyrographa nostrorum peccatorum per mortem Christi deleta, in quantum memoria nostrorum delictorum amota est, secundum quod Deus eorum non recordatur ad puniendum, vel in quantum obligatio poenae, sive reatus amotus est.

In baptismo penitus laxatur. Contra. Requiritur genitus interior. — Dicendum, quod non requiritur in quantum est poena, sed in quantum consequitur ex dispendentia veteris vitae; cuius si non poeniteat, non potest novam vitam inchoare, sed victus abscedit.

Implevit illa sacramenta. Sacramentum hic dicitur, non sacrum signum, sicut baptismus, et hu-

jusmodi, sed sacrum secretum, sicut passio, incarnatio, et huiusmodi.

Si ergo Christus secundum vos, o haeretici, unam tantum habet naturam, unde medius erit? Haec sunt verba Vigilii (1), qui ponit Christum mediatorem ratione personae compositae, ut dictum est. Possumus tamen dicere, quod si haberet humanam naturam tantum, secundum illam non esset sufficiens mediator: quia non haberet unde satisfaceret pro tota natura humana, sicut nec aliis qui sunt puri homines.

(1) *Martyris, et Episcopi Tridentini lib. 3, contra Eutychem. Al. perperam.* Vigilantii.

DISTINCTIO XX.

Quod alio modo potuit liberare hominem, et quare potius isto.

Si vero quaeritur, utrum alio modo posset Deus hominem liberare quam per mortem Christi; diemus, et alium modum fuisse possibilem Deo, cuius potestati cuncta subjacent; sed nostrae miseriae sanandae convenientiorem modum alium non fuisse, nec esse oportuisse (1). Quid enim mentes nostras tantum erigit et ab immortalitatis desperatione liberat quam quod tanti nos fecit Deus, ut Dei Filium immutabiliter bonus, in se manens quod erat, et a nobis accipiens quod non erat, dignatus esset nostrum inire consortium, ut mala nostra moriendo perferret? Est et alia ratio, quare isto potius modo quam alio liberare voluit: quia sic iustitia superatur diabolum, non potentia. Et quomodo id factum sit, explicabo ut potero. Quamvis iustitia Dei in potestate diaboli traditum est genus humanum, peccato primi hominis in omnes originalliter transeunte, et illius debito omnes obligante. Unde omnes homines ab origine sunt sub principio diaboli; unde Apostolus (Ephes. 4, 5): «Eramus natura filii irae; natura scilicet ut est depravata peccato, non ut est recta creata ab initio. Modus autem illo quo traditus est homo in diaboli potestatem, non ita debet intelligi, tamquam Deus hoc fecerit, aut fieri juserit; sed quod tantum permisit, iuste tamen. Illo enim deserente peccatorem, peccati autem illico invasit. Non tamen Deus continuavit in ira sua miserationes suas, nec hominem a lege suae potestatis emisit, cum in diaboli potestate esse permisit: quia nec diabolus a potestate Dei est alienus, sicut nec a bonitate. Nam quaecumque vita diabolus vel homo non subsisteret, nisi per eum qui vivificat omnia. Non ergo Deus hominem deseruit, ut non se illi exhiberet Deum; sed inter mala poenalia etiam malis multa praestitit bona. Et tandem hominem quem commissio peccatorum diabolo subdidit, remissione peccatorum per sanguinem Christi data, a diabolo eruit, ut sic iustitia vinceret diabolum, non potentia.

Qua iustitia sit victus diabolus.

Sed qua iustitia? Jesu Christi. Et quomodo victus est ea? Quia in eo nihil dignum morte invenimus, occidit eum tamen. Et utique iustum est ut debitoris quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes quem sine ullo debito occidit. Ideo autem potentia vincere noluit, quia diabolus vitio perversitatis suae, amator est potentiae, et desertor oppugnationis iustitiae, in quo homines eum magis imitantur, qui neglecta vel etiam peresa iustitia, potentiae magis student, ejusque adoptione laetantur, vel cupiditate inflammantur. Ideoque plerumque Deo ut non potentia, sed iustitia vincens hominem eruerit, in quo homo eum imitari disceret. Post vero in resurrectione secuta est potentia, quia revixit mortuus, nunquam postea moriturus. Sed nomine jure aequissimo vincetur diabolus, si potentia tantum Christus cum illo agere voluisse? Utique. Sed postpositum Christum quod potuit, ut prius ageret quod oportuit. Iustitia ergo humilitatis hominem liberavit, quem sola potentia aequissime liberare potuit.

(1) *Forle potuisse.*

De causa inter Deum et hominem et diabolum.

Si enim tres illi in causam venient, scilicet Deus, homo, et diabolus; diabolus et homo quid adversus Deum dicentur, non habent. Diabolus enim de injuria Dei convinceretur: quia servum ejus, scilicet hominem, et fraudulenter abduxit, et violenter tenuit. Homo etiam injuriosus Deo convinceretur: quia praecipite ejus contempsit, et se alieno domino mancipavit. De hominis injuria etiam convinceretur diabolus; quia illum et prius fallaci promissione deceperit, et post mala inferendo laesit. Injuste igitur diabolus, quantum ad se, hominem tenebat; sed homo iuste tenebatur: quia diabolus nunquam meruit habere potestatem super hominem; sed homo meruit per culpam pati diaboli tyrannidem. Si igitur Deus, qui utriusque praecerat, potentia hominem liberare vellet, sola iustitiosa virtute hominem poterat rectissime liberare: sed ob causam praemissam iustitia humilitatis ut voluit, qui dum in carne mortali crucifixus est, iustificatus sumus, id est per remissionem peccatorum eruit de potestate diaboli: et ita a Christo iustitia diabolus victus est, non potentia. Quomodo autem in ejus sanguine nobis peccata sint dimissa, supra expositum est.

De traditione Christi, quae dicitur facta a Patre, a Filio, a Juda, et a Judaeis.

Christus ergo est sacerdos, idemque hostia, et pretium nostrae reconciliationis, qui se in ara crucis non diabolo, sed Deo Trinitati obtulit, pro omnibus quantum ad pretii sufficientiam, sed pro electis tantum quantum ad efficientiam: quia praedestinatis tantum salutem efficit. De quo etiam legitur, quod sit traditus a Patre, et quod seipsum tradidit, et quod Judas tradidit eum, et Judaei. Ipse se tradidit, quia sponte ad passionem accessit; et Pater eum tradidit, quia voluntate Patris, immo totius Trinitatis, passus est: Judas tradidit pro dendo, et Judaei instigando. Et fuit actus Judaei et Judaeorum malus; et actus Christi vel Patris bonus. Opus Christi et Patris bonum, quia bona Patris et Filii voluntas; et malum fuit opus Judaei et Judaeorum, quia mala fuit intentio. Diversa fuerunt ibi facta, sive opera, id est diversi actus; et una res, sive factum, scilicet passio ipsa. Ideoque doctores aliquando uniant in facto illo Patrem, Filium, Judam, et Judaeos; aliquando disjungunt. Respicientes enim ad passionem, minus opus illorum dicunt; attendentes intentiones et actus, facta diversa discernunt. Unde Augustinus (1) (tract. 7): «Facta est, inquit, traditio a Patre, facta est traditio a Filio, facta est traditio a Juda. Una res facta est. Quid ergo discernit inter eos? Quia hoc Pater et Filius in caritate et ex caritate; Judas vero in prodicione. Videtis quia non quid faciat homo, sed quae voluntate, considerandum est. In eodem facto invenimus Deum (2) quod Judam: Deum

(1) Super nimirum 4 Joan., 4, 9: *In hoc apparuit caritas Dei etc.* ubi plenus quam hic haec prosequitur, ut tract. 7 videtur est, qui prius indistincte indicabatur (*Et edit. P. Nicolai*).

(2) *Nicolai*: Deum Patrem, quo Judam; Deum Patrem benelicimus etc.